

מראי מקומות - תענית

כג.

המצפה איתן, הא שלמים אי"צ ודוי, כמש"כ הרמב"ם, והביא מספר ושב הכהן דכ' דרש"י חולק על הרמב"ם, ואכן ס"ל דשלמים שפיר צריכי ודוי. אולם כ' המצפ"א די"ל ע"פ מש"כ החיי אדם בסוף הל' מגילה, שפי' לדעת רש"י דאמר מזמור לתודה אקרנן תודה, וא"כ י"ל דאין כוונתו כאן לודוי, אלא לשבח והודאה, וכע"ז אי"ג"כ בגבורת ארי. אבל ע' במהרש"א שביאר כפשוטו, דמתודה עליו שלא שאל כהוגן, משום שהתפלל על רוב טובה.

ז. עמך ישראל שהוצאת ממצרים וכו'

כ' המהרש"א דמה שתלה הדבר ביציאתם ממצרים, היינו משום דכמו ביוצאי מצרים, כעסת עליהם, כגון בנסיונות דמים ומי מרה, לא היו יכולים לעמוד, השפעת עליהם רוב טובה, כגון במן ושליו, לא היו יכולין לעמוד, וכדכתי' הבשר עודנו בין שיניהם, וכו'.

ח. אלמלא חוני אתה גוזרני עליך נידוי

פרש"י, שמנדין על כבוד הרב, שהטיח דברים ואמר לא כך שאלתי. והעיר המשנה למלך (ת"ת ג, יד), הא הגמ' כ' טעם אחר, דמה שרצה לנדותו היינו משום דאילו היו שנים כשני אליהו וכו', לא נמצא שם שמים מתחלל על ידך. גם העיר דבגמ' בברכות (טז) מבואר דהי' רוצה לנדותו משום דמגיס דעתו כלפי מעלה. והביא בשם השדה יהושע לתרץ דבאמת הא בהא תליא, דכיון שמגיס עצמו כלפי מעלה, ואומר לא כך שאלתי, ונשבע, חושבין הבריות שלא יצא ריקם בעבור השבועה, וכשרואין שאינו נענה, מביא לידי חלול ד', וכ' המשנה למלך דאין בזה כדי שביעה (ואולי משום דהגם דיש ליישב הגמרות כן, אבל אין ליישב בזה את דעת רש"י, שהרי רש"י ביאר דטעם הנדוי הוא מדין דמנדין לכבוד הרב). וכמובן דכל זה ל"ק לגירסת הגר"א, דגרס "ולא עוד", כלומר, דאי"ז טעם לנדות, אלא זו טענה אחרת על חוני. וכן הבין הגבורת ארי שהיו כאן ב' עוולות, והעיר, דבברכות (טז) מבואר דהי' רוצה לנדותו משום דמגיס דעתו כלפי מעלה, ומהכ"ת, דלמא הי' רוצה לנדותו משום שהי' חשש חילול השם. ותי' דע"כ יש בזה משום מגיס דעתו כלפי מעלה, משום דאליהו לא חש בזמנו שהי' איזה איש שנשבע כחוני, דאם הי' חשש כזה, א"כ איך אמר אליהו שלא יהי' גשמים, הא יש חשש חילול השם. אע"כ ידע אליהו דלא יאמר שום אדם כן, ומנין לו, אע"כ משום דהוי כמגיס דעתו כלפי מעלה, וא"כ אין ראוי לעשות כן. וכיון דמציינו דמנדין על כבוד הרב, א"כ ע"כ הנידוי דהכא הי' משום זה.

ז. יתיב קא כריך ריפתא, וכו'

העיר הבניהו, איך הי' בלא אוכל כל אותן השנים, וכ' דמעשה נסים הי'. אבל כ' דבאמת אין להק' כ"כ, דבאמת י"ל דכל זה הי' במראה החלום, שראה שכל זה קרה לו, ולפ"ז גם מה שראה אח"כ שהלך לביהמ"ד והתפלל ומת, הכל במראה חלום הי'.

א. בעתם, בלילי רביעיות ובלילי שבתות

פרש"י, דאין טורח לבני אדם, דאינם הולכים לדרכים בליל רביעיות מפני אגרת בת מחלת. וכ' המהרש"א דבלילי שבתות לא הי' צריך להאי טעמא, משום דאיסור מלאכה דהולכי דרך. אבל תמה, הא אי' בפסחים דקודם ר' חנינא בן דוסא הי' אגרת שכיחא בכל הלילות, וא"כ איך ביארה הגמ' הא ד"בעתם" דהיינו לילי רביעיות ולילי שבתות, הא לכאן' בזמן מתן תורה הי' צריך להיות בכל לילה. ותי' דאה"נ, ודאי מקודם הי' הביאור בכל הלילות, דלא היו יכולין ללכת בדרך בלילות משום אגרת בת מחלת, אבל לאחר זמן ר' חנינא, שוב הי' העת הכשר לגשמים רק לילי ד' ושבט, כיון דעכשיו היו אנשים יכולים ללכת בדרך בשאר לילות. ועפ"ז כ' ליישב גם מש"כ רש"י על התורה דבעתם היינו לילי שבת דוקא, דהא אסקינן בע"פ שם דאביי גזר עליה בכל הלילות, וא"כ שוב שייך ללכת בדרך בכל הלילות, וא"כ אין בעתם אלא לילי שבתות.

ב. כמה החטא גורם

ע' בדעת חכמה ומוסר (ח"א, עמ' ש"א) שהביא ראי' מכאן ליסוד של המסילת ישרים (פ"א), דכיון דהעולם נברא כדי לשמש את האדם, א"כ כשהוא מתקלקל, הרי מקלקל העולם עמו. ונראה כן הכא, דהחטא גרם שהחטים שהיו ככליות, וכו', נתמעטו כ"כ בדורות שלאחר זה משום גרם החטא.

ג. עונותיכם הטו אלה, וחטאתיכם מנעו הטוב מכם

ע' קרן אורה שביאר דידוע דעון הוא מזיד, וחטא הוא שוגג. וא"כ ביאור הקרא הוא כן, דע"י המזיד והעון אתם גורמים ח"ו שהטוב הראוי לכם ניתן לשונאיהם של ישראל, ולא יבא בגבולכם (וזהו ההט"י), אבל בשביל שוגג לא יהי' הפגם גדול כ"כ להטות הטוב לשונאיהם של ישראל, אבל ימנע הטוב מכם, כי אין לנו כח לקבל מצד החסרון של החטא.

ד. להודיע שמלאכת שמים בידיהם

הק' הבן יהודע, פשיטא דמלאכת שמים בידיהם, הרי הם היו עסוקין בבנין בית המקדש, ומה צריך להודעה. וביאור, דגשמים נקראים "מלאכת שמים", שהרי הם א' מג' מפתחות שלא נמסרו לשליח. וא"כ, כיון שלא היו יורדים אלא כפי רצונם וחפצם, נראה לעיני הכל כאילו הגשמים מסורים בידם, וזהו הביאור דמלאכת שמים בידיהם.

ה. כך מקובלני שאין מתפללין על רוב הטובה

פי' המהרש"א, אע"פ שרוב טובה דכאן רעה היא, שמשטשטין את הארץ ואינה מוציאה פירות, מ"מ נראה ככפוי טובה, כיון שמתחלה הי' מתפלל ומבקש גשמים, שהם טובה לעולם.

ו. הביאו לו פר הודאה

פרש"י, להתודות עליו, ועשה לו סמיכה והביאו שלמים. והק'